

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	17
GİRİŞ	25
1. BÖLÜM	
TARİH İÇİNDE İNSANİ YARDIMIN ÖRGÜTLENMESİ	29
İlk Uluslararası Yardım Örgütü Kızılhaç'ın Kuruluşu.....	31
<i>Cenevre Konvansiyonu Toplantısı</i>	34
Osmanlı'nın Yakın Tarihine Kısa Bir Bakış.....	40
Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne Doğru İlk Adımlar.....	43
Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Resmen Kuruluşu.....	57
<i>Hilal-i Ahmer (Kırmızı Ay) Adı ve Ambleminin Kabulü</i>	63
<i>1877-78 Osmanlı-Rus Savaşında Hilal-i Ahmer</i>	67
<i>Osmanlı-Yunan Savaşında Hilal-i Ahmer</i>	72
2. BÖLÜM	
HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ'NİN YENİDEN YAPILANMASI	77
<i>Hilal-i Ahmer Cemiyeti Nizamnamesi (Yönetmeliği)</i>	81
Cemiyet'in Yapısı ve Kadrosu.....	88
Yurt İçinde ve Dışında Güçlenmesi.....	92
Okyanus Ötesinde Hilal-i Ahmer.....	97
3. BÖLÜM	
TRABLUSGARP SAVAŞI'NDA HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ	101
Özetle Trablusgarp Savaşı.....	104
Hilal-i Ahmer'den Hükümete Özverili Trablusgarp Desteği.....	107
<i>Kardeş Kuruluşun "Kerhen" Yardımı</i>	108
<i>Hilal-i Ahmer Ekipleri ve Karşılaştıkları Sorunlar</i>	111
<i>Ekiplerin Çilesi</i>	117
<i>İtalyan Tehdidi</i>	119
Güç Koşullarda Başarılan Büyük İşler.....	125
<i>Hilal-i Ahmer Çadırları Bombalanıyor</i>	129
<i>Saldırımlar ve İftiralar Hilal-i Ahmer'i Yıldırıyor</i>	135
<i>Haksızlıklar Duyuldukça Dış Yardımlar Çoğalıyor</i>	140
HAC Trablusgarp'taki Çalışmalarının Bilançosu.....	144
Derne'deki Hastanenin Özel Hastası.....	146
4. BÖLÜM	
BALKAN SAVAŞLARINDA HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ	149
<i>Özetle Balkan Savaşları</i>	150
Hilal-i Ahmer Balkan Savaşları'nda Sağlık ve Umut Dağıtıyor.....	154
<i>Hilal-i Ahmer'in Kurduğu Bazı Hastaneler</i>	160
<i>Yurt Dışından Gönderilen Sağlık Heyetleri ve Bağışlar</i>	169
<i>Basının Desteği</i>	173

Balkan Savaşları'nda Siyaset ve Yardım	176
<i>Göçler ve Göçmenlerin Acısı</i>	179
<i>Doktorların Tutuklanması</i>	187
Esirlere Yardım: Üseraya Muavenet Komisyonu	190
Kötü Koşullarda Yayılan Hastalıklar - Kolera Salgını Örneği	196
Doğal Afetlerde Hilal-i Ahmer.....	200

5. BÖLÜM

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ HANIMLAR MERKEZİ.....205

Osmanlı Yenilik Hareketlerinde Türk Kadını	207
<i>Kadının Çalışma Yaşamına Girmesi</i>	209
<i>Merkezin Altyapısı: Kadının Eğitimi</i>	212
Kadınlar Merkezi'nin Kuruluşu.....	214
Yaşanan "İlk" lerle Güçlenmesi	218
<i>Sağlık Alanına Hizmeti</i>	223
<i>Hastabakıcıların Yetiştirilmesi</i>	224
<i>Toplumsal Gelişmeye Hizmetleri</i>	229
<i>Üyelikler ve bağışlar</i>	229
<i>Çiçek Günü</i>	230
<i>Balolar</i>	232
<i>Merkezin Sanatsal ve Kültürel Hizmetleri</i>	233
<i>Sergiler</i>	234
<i>Sahne gösterileri</i>	236
<i>Hanımlar Takvimi</i>	237
<i>Ülkenin Kalkınmasına Hizmeti: Sanat Evi</i>	238
<i>Sanat Evi'nin (Darus-sınaa) Kuruluşu</i>	239
<i>Sanat Evi'nin Getirileri</i>	243
Birinci Dünya Savaşı'nda Kadınlar Merkezi.....	246
<i>Savaşı Yıllarında Hastabakıcılık</i>	248
<i>Merkezin Yurt Dışındaki Öğrencilere Ulaşması</i>	252
Kadınlar Merkezi ve Yeni Değerler.....	254
Kurtuluş Savaşında Kadınlar Merkezi	258
Mustafa Kemal Paşa'nın Kadınlar Merkezi'ne Farklı Bakışı	263

6. BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ.....267

Özetle Birinci Dünya Savaşı.....	267
Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti.....	269
Yönetimi, Yöneticileri ve Çalışmalarıyla Hilal-i Ahmer Cemiyeti	272
<i>Çalışmalara Hükümetin Desteği</i>	278
<i>Yurt Dışı Temsilciliklerin - Yurt İçi Şubelerin Desteği</i>	280
Cemiyetin Mali Durumunun Güçlendirilmesi	284
<i>Ufak Tefek Satışlar</i>	286
<i>Heyetlerin Hazineye Katkısı</i>	286
<i>Harcamalarda Özen</i>	287
<i>İstanbul Sergisi</i>	288
<i>Hanımlar Merkezi'nin Mali Katkıları</i>	290
<i>Basında Duyurular</i>	292
<i>İttifak Devletleri'nin İstanbul Temsilciliklerinin Katkıları</i>	293

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Savaş Yılları Bütçesi.....	295
Başkent'teki Hilal-i Ahmer Sağlık Birimleri	298
Savaş Cephelerinde Hilal-i Ahmer Sağlık Heyetleri.....	302
<i>Doğu (Kafkas) Cephesi</i>	303
<i>Güney (Kanal) Cephesi</i>	309
<i>Irak Cephesi</i>	313
<i>Çanakkale Cephesi</i>	315
<i>Galiçya Cephesi</i>	321
<i>Hasta ve Yaralı Askerlerin Taşınması</i>	323
Hilal-i Ahmer'den Farklı Hizmetler	326
<i>Yardım İstasyonları</i>	326
<i>Çayhaneler</i>	326
<i>Misafirhaneler</i>	327
<i>Aşhaneler</i>	328
<i>Tarımsal Üretim</i>	329
<i>Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş</i>	331
<i>Doğal Afetler, Felaketler</i>	333
<i>Yurtdışındaki Öğrencilere Yardım</i>	335
Üsera Komisyonu - Kayıpların Aranması ve Esirlere Ulaşılması	336

7. BÖLÜM

KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ..... 349

Özetle Mondoros Silahbırakışması, İşgaller ve Kurtuluş Savaşı	350
Kurtuluş Savaşı Yıllarında Hilal-i Ahmer Cemiyeti.....	354
<i>Mütareke Dönemi</i>	354
<i>İstanbul'un İşgali Karşısında Hilal-i Ahmer Cemiyeti</i>	358
Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti.....	360
Anadoluda HAC İmdat Heyetleri	364
<i>Doğu Anadolu İmdat Heyetleri</i>	366
<i>Batı Anadolu İmdat Heyetleri</i>	372
<i>Eskişehir'den Akdenize İmdat Heyetleri</i>	378
<i>Konya-Adana-Antep'te İmdat Heyetleri</i>	382
Hilal-i Ahmer'in Anadolu'da Farklı Hizmetleri	385
Üsera Komisyonunun Çalışmaları	388
<i>Para var mıydı?</i>	392
<i>Hilal-i Ahmer'e Yurt Dışından Katkılar</i>	393
<i>Hilal-i Ahmer'e Yurt İçinden Katkılar</i>	399
Hilal-i Ahmer'in Kurtuluş Savaşı Uzdakça Artan Yükü	403
Amerikalı Gözlemcilerin Kaleminden İşgal Anıları	412
Ufukta Barış Görünüyor.....	416
Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti.....	417

SONUÇ..... 421

BELGELER..... 429

SEÇMELİ KAYNAKÇA..... 631

SEÇMELİ SÖZLÜK..... 637

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Resim 1:	<i>Jean Henry Dunant</i>	29
Resim 2:	<i>Salib-i Ahmer'in kurucuları 1863</i>	34
Resim 3:	<i>Cenevre'de ilk Salib-i Ahmer toplantısı</i>	35
Resim 4:	<i>Serdar Ömer Paşa, Mekteb-i Tıbbiye Nazırı Marko Paşa, Muallim Abdullah Bey</i>	45
Resim 5:	<i>Önde gelenlerden Serviciyan Efendi, Sadrazam Ethem Paşa, Veli Paşa, Hekimbaşı Salih Efendi</i>	63
Resim 6:	<i>Hilal-i Ahmer bayrağı</i>	63
Resim 7:	<i>Hilal-i Ahmer adı altında ilk toplantı</i> ..... Birinci sıra: soldan sağa Nuri Bey, Dr. Bartulati, Noryan Efendi, Dr. Arif Bey, Dr. Sarel, Foster, Feridun Bey en sağda; ikinci sıra soldan sağa Dr. Sivastopol, Loval, Faik Paşa Della Suda, Eşref Efendi, General Mut, Hâs, Dr. Peştemalcıyan Paşa	65
Resim 8:	<i>Osmanlı Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisi (Genel Merkezi)</i>	66
Resim 9:	<i>Hilal-i Ahmer hasta nakil arabaları</i>	70
Resim 10:	<i>Azmi Bey, Dr. Akil Muhtar, Talat Bey, Hilmi Paşa, Dr. Besim Ömer, Rasim Paşa, Besarya Efendi</i>	78
Resim 11:	<i>Della Suda Faik Paşa, Miralay Mehmed Ali Bey</i>	79
Resim 12:	<i>İnkılabı müteakib ilk Hilal-i Ahmer Reisi, Hariciye Nazırı, Rıfat Paşa ve Madam Rıfat Paşa</i>	80
Resim 13:	<i>HAC'nin yeniden yapılanmasından sonraki Genel Kurul</i>	90
Resim 14:	<i>Osmanlı Padişahı V. Mehmet (Sultan Reşat)</i>	91
Resim 15:	<i>1914'te HAC Merkezi'ndeki kursta hastabakıcılık öğretimi</i>	94
Resim 16/a:	<i>Hilal-i Ahmer'in savaşlarda yaralılara yardımını anlatan kartpostal örnekleri</i>	98
Resim 16/b:	<i>Hilal-i Ahmer'e gelir sağlayan pullardan örnekler</i>	99
Resim 17:	<i>HAC Fahri Başkanı Veliht Yusuf İzzettin Efendi</i>	101
Resim 18:	<i>Bir Hilal-i Ahmer sergisi açılışı</i>	104
Resim 19:	<i>Trablusgarp'te Kızılay Garyan Sağlık Heyeti</i> ..... Sağdan ikinci Kızılay Genel Merkez üyelerinden teftiş için Trablus'a giden delege Adnan Bey, sağda Operatör Sadeddin Bey	112
Resim 20:	<i>Hilal-i Ahmerciler Trablusgarp'ta</i>	116
Resim 21:	<i>Trablusgarp'ta "Homs" Hastanesi ve sağlık ekibi</i>	117
Resim 22:	<i>Asker teskereciler</i>	126
Resim 23:	<i>Homs'da topa tutulan HA gezici hastanesi</i>	130
Resim 24:	<i>Cenevre toplantısında Dr. Besim Ömer ve Dr. Akil Muhtar Cenevrede bir toplantıda</i>	146
Resim 25:	<i>Derne'de Şark Kolordusu Komutanı Kolağası (Binbaşı) Mustafa Kemal</i>	147

Resim 26:	<i>Kartpostallarda temsilen Hilal-i Ahmer'in görevleri.....</i>	155
Resim 27:	<i>Göçmenlere yemek dağıtımında HAC'nin Aşevi sorumluları ve görevlileri.....</i>	157
Resim 28:	<i>Balkan Harbi'nde Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Kadırga Hastanesi.....</i>	160
Resim 29:	<i>HAC Darülfünun Hastanesi'nde bir yaralılar koğuşu.....</i>	161
Resim 30:	<i>HA Muhacirin Hastanesi ve Cemiyete üye kadın hastabakçılarıyla inas (kadın) kısmı.....</i>	162
Resim 31:	<i>Göç yolunda çay dağıtımı.....</i>	164
Resim 32:	<i>Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yaralı ve hasta taşıyan Cambridge Vapuru.....</i>	165
Resim 33:	<i>Çanakale'de seyyar bir hastanemize tayyare tarafından top atılmıştır.....</i>	168
Resim 34:	<i>Kadın ve çocuk göçmenler yemekte.....</i>	174
Resim 35:	<i>Balkan göçmenlerini getiren HAC vapuru.....</i>	180
Resim 36:	<i>Trenle gelecek göçmenleri bekleyen Hilal-i Ahmer çalışanları.....</i>	181
Resim 37:	<i>Balkan göçmenlerinden bir grup / Göçmenlere yemek dağıtımı.....</i>	183
Resim 38:	<i>HAC, Yedikule barakalarında oturtulan Balkan göçmenlere para dağıtıyor.....</i>	184
Resim 39:	<i>Göçmenleri taşıyan bir vapurda ana vatana göçenler.....</i>	185
Resim 40:	<i>Hilal-i Ahmer Cemiyeti Beyoğlu Hastanesinin çalışanları.....</i>	186
Resim 41:	<i>Ana vatan yolundaki Balkan göçmenleri vapurda.....</i>	187
Resim 42:	<i>HAC çocuklara yemek dağıtıyor.....</i>	189
Resim 43:	<i>Hilal-i Ahmer Usera Komisyonu'nda faaliyet.....</i>	191
Resim 44:	<i>Userayı Harbiye-Savaş esirleri.....</i>	195
Resim 45:	<i>Hilal-i Ahmer'in Koleralılarına mahsus Hadımköy Hastanesi.....</i>	198
Resim 46:	<i>Aşevinde yemek hazırlığı yapan Hilal-i Ahmer personeli.....</i>	199
Resim 47:	<i>Balkan harbinde yardım amacıyla hazırlanıp satılan kartpostallara örnek.....</i>	201
Resim 48:	<i>Hilal-i Ahmer Edremit Hastane Gemisinde Heyeti Merkeziye.....</i>	202
Resim 49:	<i>Kadınlar Merkezi Genel Kurul Toplantısı.....</i>	217
Resim 50:	<i>Çiçek Günü'nde Hilal-i Ahmer rozeti satan bir kadın.....</i>	219
Resim 51:	<i>HAC Kadınlar Merkezi hastabakıcı kursundan belge alan kadınlar.....</i>	221
Resim 52:	<i>HAC Kadınlar Merkezi'nde gönüllülerin çalışmaları.....</i>	223
Resim 53:	<i>Hilal-i Ahmer'de gönüllü çalışan yabancı kadınlar.....</i>	225
Resim 54:	<i>Hilal-i Ahmer Beyoğlu Hastanesinde hastabakıcılar.....</i>	227
Resim 55:	<i>Kadınlar Merkezi hastabakıcı kursunu tamamlayarak hastabakıcı olan kadınlar.....</i>	228

Resim 56/a: Hilal-i Ahmer rozeti satan Müslüman gönüllüler.....	232
Resim 56/b: Hilal-i Ahmer rozeti satan yabancı gönüllüler.....	232
Resim 57: Kadınlar Merkezi'nin bir sergisinde tablolar.....	234
Resim 58/a: Kadınlar Merkezi'nin sergisinden bir köşe.....	235
Resim 58/b: Kadınlar Merkezi'nin sergisinden bir köşe.....	235
Resim 59: Kadınlar Merkezi Sanat Evi'nde çalışmalar	241
Resim 60: Sanat Evi'nde dikiş öğrenen kadınlar	245
Resim 61: Gönüllü HAC hastabakıcıları.....	249
Resim 62: Hastalara bakım yapan HAC hastabakıcıları	250
Resim 63: İstanbul'da HA Kadınlar Merkezi'ne destek olan yabancı kadınlar	255
Resim 64: Hilal-i Ahmer Madalyası ve Beratı.....	256
Resim 65: HAC Darülfünun Hastanesi'nde ameliyathane-hastabakıcılar.....	260
Resim 66: Mısır'da gezici HA hastanesi.....	276
Resim 67: Çölde bir HA Sahra Hastanesi'nin uzaktan görünüşü	276
Resim 68: Osmanlı HAC Süveyş Heyet-i Sıhhiyesi-Ordu Sertabibi (başhekimi).....	280
Resim 69: Almanya Salib-i Ahmeri'nin İstanbul'a gönderdiği sıhhi yardım eşyaları	281
Resim 70: Kadınlar Merkezi'nin bir kermesinde çeşitli ürünler.....	285
Resim 71: İstanbul Sergisinin Galatasaray Lisesinden girişi.....	289
Resim 72: 1917 İstanbul sergisinden görüntüler.....	291
Resim 73: Harb-ı Umumi-1915'de HAC Çağaloğlu Hastanesi Heyeti Sıhhiyesi	292
Resim 74: Osmanlı HAC Tıp Fakültesi Hastanesi bahçesinde gaziler - Harb-ı Umumi 1915.....	299
Resim 75: Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Kadırga hastanesinde ameliyathane.....	301
Resim 76: Osmanlı HAC Tekirdağ Hastanesi-1915 Harb-ı Umumi	302
Resim 77: Kars'ta HA imdat heyeti doktorları ameliyatta.....	304
Resim 78: Erzurum-bir Hilal-i Ahmer hastanesinde pansumancılar	306
Resim 79: Cemal Paşa Süveyş'te Hilal-i Ahmer imdad heyetiyle	309
Resim 80: HA Süveyş Heyeti Sıhhiye İmdadiyesi'nin kaldığı yer.....	310
Resim 81: Süveyş'te HAC imdat heyeti bakteriyoloji laboratuvarında	311
Resim 82: Mısır'da bir gezici çöl hastanesi ve HA görevlileri.....	312
Resim 83: HAC Süveyş heyet-i sıhhiyesi	313
Resim 84/a: Çanakkale'de başından yaralanıp İstanbul'da HA Darülfünun Hastanesinde tedavi gören Mustafa Oğlu Salih'e ait hasta tabelası 1331 (1915).....	317

Resim 84/b:	<i>Çanakkalede yaralı taşıyan Hilal-i Ahmer tezkerecileri.....</i>	317
Resim 85:	<i>Osmanlı HAC Tekirdağ Hastanesi'nde bir koğuş - Harb-ı Umumi 1915 .....</i>	321
Resim 86:	<i>Osmanlı HAC Darülfünun Hastanesi memurları sıhhiye ve idaresi Harb-ı Umumi 1915 .....</i>	323
Resim 87:	<i>Birinci Dünya Savaşında HAC nakil araçları .....</i>	324
Resim 88:	<i>Hilal-i Ahmer treni Sirkeci İstasyonunda – Harb-ı Umumi 1915.....</i>	325
Resim 89:	<i>Süveyş Heyet-i Sıhhiyesi bakteriyoloji laboratuvarı.....</i>	331
Resim 90:	<i>Osmanlı HAC Tıp Fakültesi Hastanesi'nde -bir koğuş- Harb-ı Umumi 1915.....</i>	333
Resim 91:	<i>Üserayı Harbiye - savaş esirleri .....</i>	337
Resim 92:	<i>Kurtuluş Savaşı yıllarında TBMM-HAC işbirliği .....</i>	362
Resim 93:	<i>Harap olmuş Anadolu'da HAC yadıma koşuyor .....</i>	370
Resim 94:	<i>Kurtuluş Savaşı'nda yakılıp yıkılan Anadolu'dan bir görünüm.....</i>	381
Resim 95:	<i>HA harap olmuş Anadolu'yu onarmaya koşuyor .....</i>	385
Resim 96:	<i>Atatürk Kızılay çadırında.....</i>	419
Resim 97:	<i>Atatürk, Kızılay Binası önünde Dr. Refik Saydam ile.....</i>	420

BELGELERİN LİSTESİ

Belge 1:	<i>Cenevre Sözleşmesi'nde Kızılhaç amblemiyle ilgili madde</i>	429
Belge 2:	<i>Dr. Abdullah Bey'in Cenevre'de İmzaladığı Kızılay'ın Kuruluş Taahhütnamesi</i>	430
Belge 3:	<i>Abdullah Bey'in 20 Haziran 1868 tarihli mektubu</i>	431
Belge 4:	<i>Çift imzalı Abdullah Bey-Marco Paşa mektubu</i>	433
Belge 5:	<i>Peştemalciyan'ın Cenevre'ye amblemle ilgili iki mektubu</i>	434
Belge 6:	<i>Madalya beratı verilmesi</i>	436
Belge 7:	<i>Nakliye vapurlarında verilen sağlık hizmeti</i>	438
Belge 8:	<i>II. Abdülhamit'in Hilal-i Ahmer'e yaklaşımı hakkında</i>	440
Belge 9:	<i>Della Suda Faik Paşa'nın savunma yazısı</i>	441
Belge 10:	<i>Yeniden yapılanma döneminde Cemiyete kaydedilen 100 kurucu üye</i>	448
Belge 11:	<i>Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa'nın söylevi</i>	450
Belge 11/a:	<i>Rıfat Paşa'nın Başkan olarak Cemiyet'in yeniden yapılanmasını bildiren yazısı</i>	456
Belge 12:	<i>Kartpostal örnekleri</i>	457
Belge 13:	<i>Ceza Kanunu'ndan bir madde</i>	458
Belge 14:	<i>Bakım talimatı</i>	461
Belge 15:	<i>Harbiye Nazırı Mahmut Şevket imzalı iane yazısı</i>	462
Belge 16:	<i>Avusturya ve Hindistan'a bağışlarının alındığını bildiren yazılar (a,b)</i>	463
Belge 17:	<i>New York'tan Dr. Holin bağış makbuzu istiyor</i>	465
Belge 18:	<i>Harbiye Nazırı sağlık heyetine geçiş izni alındığını bildiriyor</i>	466
Belge 19:	<i>Sağlık ekiplerinin kılavuzla seyahat etmesi</i>	467
Belge 20:	<i>HAC Londra Şubesinin Trablusgarp'e sağlık heyeti göndermek için (a,b)</i>	468
Belge 21/a:	<i>Kolera tedavisi için Hums'a sağlık ekibi gönderilmesi isteniyor</i>	469
Belge 21/b:	<i>Kolera salgınına önlemek için ek tıbbi destek isteği</i>	470
Belge 22:	<i>Hilal-i Ahmer çadırlarının bombalanması</i>	471
Belge 23:	<i>HA Heyeti'ne saldırılar devam ediyor</i>	472
Belge 24:	<i>Binbaşı Fethi Bey'in yanlış iddiaları red etmesi</i>	473
Belge 25:	<i>Hilal-i Ahmer'e askerlerden bir mektup</i>	474
Belge 26:	<i>Sağlık Heyetlerinin güvenliği</i>	475
Belge 27:	<i>Enver Paşa'nın yazısı</i>	476
Belge 28:	<i>Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın yazısı</i>	477
Belge 29:	<i>İtalyan saldırılarının tekrar sorgulanması isteniyor</i>	478
Belge 30:	<i>Hilal-i Ahmer çadırları yine bombalanıyor</i>	479

Belge 31:	a) Hilal-i Ahmerin bombalama için uyarı yapması isteniyor	480
	b) Hastanenin bombalandığını gösteren belge	481
Belge 32:	Yeni hastabakıcılar için istek yazısı	482
Belge 33:	Hilal-i Ahmer Cemiyetine yabancı ülkelerden bağışlar (5 örnek).....	483
Belge 34:	Hilal-i Ahmer'e Bükreş'ten Macar bağışları (a,b).....	494
Belge 35:	Alayköşkü'nün Kızılay'a İdare Merkezi yapılması	496
Belge 36:	Örnek telgraf.....	498
Belge 37:	HAC Özel Defteri'ne yazılanlardan örnekler.....	500
Belge 38:	İngiliz çıkarlarının önceliği	501
Belge 39:	İngiltereden Sırbistana gönderilen sağlık ekibi	502
Belge 40/a:	İngiliz Kızılayı İstanbul'a sağlık ekibi gönderiyor	503
Belge 40/b:	İngiliz Hilal-i Ahmeri İstanbul'a bir ton un gönderiyor	504
Belge 41:	Hariciye Nezareti İngiliz Heyetine yer istiyor	505
Belge 42:	İngiliz Hilal-i Ahmer Heyetinin Bulgaristan'dan geçişinin sağlanması.....	507
Belge 43:	Avusturya Macaristan Elçisinin gönüllü hemşirelik için mektubu	508
Belge 44:	Kızılhaç Merkezi'nin taraflara yardım edilmesi için yazısı	510
Belge 45:	a) ABD Cumhurbaşkanı Taft'ın Amerika halkına Kızılhaç'a yardım çağırısı	513
	b) Çevirisi.....	514
	c) Bildirimi	515
Belge 46:	Besim Ömer'den yardımlara teşekkür mektupları (2 örnek)	516
Belge 47:	Yapılacak yardımlar ve Selanik'ten göçmenlerin nakli hakkında onay aranması.....	518
Belge 48:	Türk Hükümetinin İngiliz Salib-i Ahmerinin yardımını kabulü	520
Belge 49:	Besim Ömer'in esirlerin durumunu Cenevre'ye şikayeti	521
Belge 50:	Balkanlara Müslümanların perişanlığını anlatan belgeden örnek sayfalar (3 sayfa)	522
Belge 51:	Hilal-i Ahmer'in düzenli çalışması	525
Belge 52:	Yabancı yardımlara örnekler	526
Belge 53:	HAC Merkezi'nin Cenevre'ye Dr. Nazım Bey için telgrafı.....	528
Belge 54:	Serbest bırakılan Hilal-i Ahmerciler İstanbul'a gönderiliyor (iki çeviri).....	529
Belge 55:	Akil Muhtar, tutuklanan Dr. Nazım için Cenevre'nin ilgisini istiyor	531
Belge 56:	Esir listeleri isteniyor	532
Belge 57:	Esirlerin yakınları, durumları Hilal-i Ahmer'den soruyor.....	533
Belge 58:	Hilal-i Ahmer'den yardım isteyen hastanın telgrafı	534
Belge 59:	Yardım için karar ve yazışmalar (6 örnek)	535
Belge 60:	Nizamnamede kadınların örgütlenmesini sağlayan 6. ve 17 maddeler	541
Belge 61:	Cemiyetin kadınlar kısmının kurucu üyeleri	543

Belge 62:	a) Genel Kurul'daki kadınların isimleri.....	546
	b) Görevleriyle Yönetim Kurulu'ndaki Kadınlar	547
Belge 63:	Fahri üyeler ve yıllık bağışları	548
Belge 64:	Gönüllü çalışan yabancı kadınların adlarıyla resmen bildirilmesi (a,b,c)....	549
Belge 65:	Hatice Çeker Hanım'ın Vahdettin tarafından verilen Madalya Beraatı.....	552
Belge 66:	Besim Ömer'in Çiçek Günü'nde Hilal-i Ahmer Sergisi için başvurusu	554
Belge 67:	Berlin Hilal-i Ahmer Komitesi'nin askerlere yardım isteği hakkında	555
Belge 68:	Bilanço çizimi	557
Belge 69:	Dr. Besim Ömer'den İlaç Siparişi.....	558
Belge 70:	Şişli Etfal Hastanesi için Tatanoz serumu ve bir kutu plaster isteği	559
Belge 71:	Dahiliye Nezareti lekeli humma aşısı istiyor	561
Belge 72:	Liman von Sanders'den Çanakakaleye Hasta Nakil Aracı İsteği	562
Belge 73:	Talat Paşa'nın Genel Merkez'e Teşekkür Mektubu.....	563
Belge 74:	Üsera Komisyonu'na Dilekçeler (3 örnek)	564
Belge 75:	İlgili Makamlar Usera Komisyonuna–Komisyon yurt dışına soruyor.....	567
Belge 76:	Kayıp Arayanların Başvuru Formu.....	570
Belge 77:	Usera Komisyonu'nun arananlar için yurt dışına gönderdiği form.....	571
Belge 78:	Usera Komisyonu'nun kayıp arayanlara yanıt formu.....	572
Belge 79:	Yusuf Akçura'ya ailesini arayan esirin başvurusu.....	573
Belge 80:	Akçura'ya esirlere gönderilen paraların alındığının bildirilmesi (3 örnek).....	574
Belge 81:	Üsera Komisyonu yabancı esirleri bulmak için Polis Müdürlüğü'ne başvuruyor	577
Belge 82:	Harbiye Nezaretinin esirlerin yurda dönüş parası için yazısı.....	578
Belge 83:	HAC'nin halkın katkılarını arttırmak amacıyla yayınladığı bildiri	580
Belge 84:	Ermeni Muhacirin Komisyonu'nun mektubu	584
Belge 85:	Kuvayı Milliyecilerin idamını öngören Fetva, Hatt-ı Humayun ve Hükümet bildirisi	585
Belge 86:	Bab-ı Ali'nin Anadolu'ya Hilal-i Ahmer yardımı için İstanbul'daki İngiliz işgal komutanlığından yetki istediğini bildiren yazı	586
Belge 87:	İstanbul'da Türklerin İngiliz Hastanesini işgal ettiği yorumu	587
Belge 88:	Harbiye Nezareti bir şehit eşine çamaşır sağlanmasını istiyor	588
Belge 89:	Doğu Anadolu'ya imdat heyeti isteği.....	589
Belge 90:	Doğu Anadolu'dan teşekkür yazısı	590
Belge 91:	Nazilli Belediye Reisinin HAC'ne teşekkürü	591
Belge 92:	TBMM Dahiliye Nezareti'nin HAC'nden yardım isteği.....	592
Belge 93:	Ertuğrul Mebusu Hamdi Bey'in telgrafı	593

Belge 94:	<i>Sihhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili Dr. Refik Bey'in HAC'ne mektubu.....</i>	594
Belge 95:	<i>Orhangazi Belediyesi'nin HAC'nden yardım isteği .....</i>	595
Belge 96:	<i>Cenevre'den esirleri soruşturan telgraflara örnek .....</i>	596
Belge 97:	<i>Emir Ali'nin İngiliz Hükümetine mektubu .....</i>	597
Belge 98:	<i>Cenevre'den Cemiyet-i Akvama Gönderilen Mektup .....</i>	599
Belge 99:	<i>İsveç Salib-i Ahmeri'nden HAC'ne gönderilen para .....</i>	601
Belge 100:	<i>Hariciye Nezareti İslam cemaatlerinin bağışlarının yasaklandığını yazıyor.....</i>	602
Belge 101:	<i>Mustafa Kemal Paşa'dan Sovyet yardımına teşekkür .....</i>	603
Belge 102:	<i>Mustafa Kemal Paşa'nın Beyrut'tan gönderilen bağışı izleyen yazısı ve benzer bağışlar hakkında üç başka bilgilendirme .....</i>	604
Belge 103:	<i>Müdafa-i Milliye Vekaleti Sihhiye Dairesi'nin HAC'den sedye isteği .....</i>	608
Belge 104:	<i>1922 bütçesi hazırlanırken Müdafa-i Milliye Vekaleti'nin HAC'ne yazısı.....</i>	609
Belge 105:	<i>Konya Mebusu Refik Bey'in Niğde Hastanesi için mektubu .....</i>	610
Belge 106:	<i>Dahiliye Nezareti Doğu Anadolu'dan gelen göçmenlere gıda yardımı istiyor .....</i>	611
Belge 107:	<i>Sağlık Bakanı Dr. Rıza Nur HAC'ne göçmen sayısını soruyor .....</i>	612
Belge 108:	<i>Davutpaşa Kışlasında Dağıtılan ekme-kemek tablosu .....</i>	613
Belge 109:	<i>İstanbul'daki İngiltere Temsilciliđinin yardım girişimi .....</i>	614
Belge 110:	<i>Çanakkale Valiliđi yardım istiyor .....</i>	615
Belge 111:	<i>Vahdettin'in İngiliz İşgal Kuvvetlerine sığınma isteğini bildiren mektubu .....</i>	616
Belge 112:	<i>Türkiye HAC'nin başlığı çizili olarak kullandığı eski kağıtlara örnek.....</i>	617
Belge 113:	<i>İngiltere Hükümeti'nin "Kemalist Türklere" HAC aracılığıyla yardımı onayladığını bildiren yazı .....</i>	618
Belge 114:	<i>Bulgar Hilal-i Ahmeri'nin sahne gösterisi programı ve oturma planı .....</i>	619
Belge 115:	<i>Hindistan'dan yardımın ulaştığını kontrol için mektup ve çevirisi .....</i>	621
	<i>Hilal-i Ahmer'e gelir sağlamak üzere bastırılıp satılan kartpostallardan örnekler .....</i>	624
	<i>Hilal-i Ahmer'e gelir sağlamak üzere bastırılıp satılan pullardan örnekler.....</i>	630